

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Petek, 29. avgust 2014

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**Ocenjevalna shema za komentar besedila (0–22 točk)**

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu komentarjev, vendar je treba upoštevati, da posamezni komentarji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v odgovoru kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje. Očitno je, da kandidat dela ne pozna.
1–5	Komentar je fragmentaren in večinoma nerelevanten, toda v njem je kljub temu najti kakšen element razumevanja besedila. Očitno je, da kandidat dela ne pozna. Prav tako gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za celovit komentar.
6–10	Komentar deloma že ima zaokroženo zgradbo, razumevanje izbranega dela je omejeno, razvitih je nekaj ustreznih poudarkov, vendar je še veliko nerelevantnosti. Poznavanje dela ima resne pomanjkljivosti.
11–13	Zadostno
	Odgovor je že esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost). Probleme, ki jih odpira odlomek, kandidat razume, vendar na nizki ravni, saj je njegovo poznavanje dela zelo površno. Čeprav je še veliko nerelevantnosti, se odgovor deloma nanaša na dani odlomek; deloma je lahko tudi parafraza odlomka. Vpeljano je nekaj ustreznih pojmov, vendar brez analize. Odgovor je pogosto preprost opis filozofskega problema iz odlomka ali morda celo preprosta obnova celotnega dela. Če kandidat poskuša z argumentacijo, je ta bolj opisna. Kandidat delo pomanjkljivo razume na najosnovnejši ravni.
14–16	Dobro, a omejeno
	Poznavanje dela je brez večjih pomanjkljivosti in na osnovni ravni kandidat delo tudi razume. Naloga ima dobro strukturo in je brez večjih preskokov v izpeljavi; odgovor je večinoma relevanten, toda opisi in razlage so še slabo razviti; kandidat poskuša analizirati nekatere pojme, morda vzpostavi nekaj povezav med njimi, vendar analizo pogosto nadomešča opis in povzemanje ali parafraziranje trditev iz komentiranega besedila. Kandidat delo dobro pozna in dobro predstavi vsebino, ki se navezuje na odlomek.
17–19	Prav dobro, a z manjšimi pomanjkljivostmi
	Kandidat obravnava delo v celoti pozna in razume, filozofski problem iz odlomka umesti v kontekst dela; razlaga in argumentacija sta jasna in razumljiva, temeljni pojmi so opredeljeni. Kandidat pozna celotno delo, razume bistvene filozofske probleme, ki jih delo, zlasti pa navedeni odlomek odpira, in ga tudi razlaga v tem okviru. Še vedno je mogoče najti kako nerelevantnost in neutemeljeno trditev, še so mogoče napake v izpeljavi ali nejasnosti, vendar pa so na tej ravni to bolj obrobne pomanjkljivosti. Kandidat delo zelo dobro pozna ter zna dobro razložiti in razčleniti temeljne probleme odlomka in dela.
20–22	V glavnem odlično
	Dober odgovor z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno črto razlage in argumentacije, upošteva (vsaj implicitno) tudi drugačne poglede. Kandidat ima zelo dober pregled nad celotnim delom in ga komentira s pojmovnim aparatom, ki je v besedilu razvit. Vstopa v dialog z avtorjem dela ter razvija in utemeljuje tudi svoja stališča. Avtorja lahko obravnava tudi širše z vidika filozofske tradicije. Seveda je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto. Kandidat delo zelo dobro razume, temeljito obravnava vse vidike danega odlomka in ponekod celo vstopa v dialog z avtorjem.

Dodatna navodila za komentar besedila

(Gre samo za okvirna navodila, za pravično ocenjevanje pa je nujno, da ocenjevalci vnaprej obnovijo svoje poznavanje nadrobnosti besedila, saj je prav to bistvena odlika ene vrste komentarjev.)

Naloga	
1	<p>Platon: Država</p> <p>Po Platonovem mnenju ima človekova duša tri sestavine: razumskega, razvnealnega in poželjivega. Posameznik je pravičen takrat, kadar so vse tri sestavine v ravnovesju pod vodstvom razuma. Tudi kadar pri nekom ne opažamo izrazite dejavnosti razuma in sta v nekem smislu močnejša bodisi razvnealni bodisi poželjivi del, mora biti razum toliko močan, da čustva in nagone zadržuje v mejah zmerne. Drugače rečeno, človek bi moral imeti vrline zmernosti in poguma. V vseh teh primerih je pravičen. Podobno velja za skupnost in državo, ki je pravična, kadar ljudje z različno izraženimi sestavinami duše živijo v harmoniji pod vodstvom tistih, ki so razumni. Lestvica srečnosti je analogna lestvici bivajočega in človekovi uresničitvi s spoznanjem različnih ravni stvarnosti.</p>

Naloga	
2	<p>Aristotel: Nikomahova etika</p> <p>Odlomek govori o odločitvi in preudarku, ki sta osrednja pojma Aristotelove razlage človeškega delovanja, usmerjenega k smotru in srečnosti. Aristotel opredeljuje odločitev kot »premišljeno hotenje«. Želja je namreč gibalno dejavnost, je pa lahko predmet želje navidezno ali pa resnično dobro. Zato je treba željo premisliti. Le tako pridemo do dobre odločitve. V tej trditvi je zajeto tudi razmerje med npravstvenimi in razumskimi vrlinami, saj npravstvena vrлина nakaže smoter, razumska pa pot do tega smotra.</p>

Naloga	
3	<p>Descartes: Meditacije</p> <p>Po Descartesovem prepričanju je ideja stvari oziroma substance vrojena. Eno izmed teh dokazovanj zasledimo v primeru z voskom. Vrojene so tudi ideja Boga in matematični pojmi. Čutila in tako imenovane ideje sekundarnih lastnosti človeku pomagajo preživeti v svetu teles, nimajo pa spoznavne vloge v tem smislu, da bi z njimi spoznali bistvo telesnih stvari. Z vrojenimi idejami, ki se nanašajo na telesne stvari, spoznavamo v resnici samega duha, ker so sestavine duha in ne telesa.</p>

Naloga	
4	<p>Nietzsche: H genealogiji morale</p> <p>Nietzschejeva filozofija učbeniško sodi v »filozofijo življenja«. Gre za filozofijo potrjevanja življenja, ki izrecno zavrača vsako »zlo motrenje« njegovih pojavov v imenu morale, religije ali filozofije. Če je bil evropski človek druge polovice 19. stoletja ponosen na svoje znanstveno-tehnološke in osvajalske dosežke ter na udejanjanje emancipatoričnih političnih idej ter enako ponosen na svoje nacionalizme, antisemitizme ipd., je Nietzsche v njih videl simptome propada zahodne civilizacije. Vzrok zanj pa je bilo prav zanikovanje življenja, kakor se kaže s krščansko čredno moralno in z dobrim človekom, ki je okrajšava za to moralno. Kandidat mora povezati to misel analize morale v 1. in 2. razpravi z Nietzschejevim upom na človeka prihodnosti, ki se bo odvrnil od zanikovanja življenja.</p>

IZPITNA POLA 2

Ocenjevalna shema za esej (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu esejev, vendar je treba upoštevati, da posamezni eseji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v eseju kot celoti.

Točke	Merila
0–10	Odgovor ne zadošča
0	Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje.
1–5	Odgovor je le skiciran, ne daje pomembnejših elementov, ki jih zahteva vprašanje, je fragmentaren in večinoma nerelevanten. Gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za povezano besedilo. Skorajda nikjer ni mogoče opaziti seznanjenosti s filozofsko problematiko.
6–10	V odgovoru še vedno prevladuje fragmentarnost, če pa že ima zaokroženo zgradbo, je ta le delna in polna miselnih preskokov. Razumevanje danega problema je zelo omejeno. Razvitih je sicer nekaj relevantnih poudarkov, vendar so obrobni. Odgovor je nejasen in pretežno nerelevanten. Temelji na opisih, morebitni argumenti so le nakazani in nerazviti. Kandidatovo poznavanje filozofskih problemov je skromno, fragmentarno in zelo omejeno. Skorajda ne uporablja ustrezne filozofske terminologije. Njegove trditve so nenatančne in večkrat napačne. Pri odgovoru gre torej največkrat zgolj za obnavljanje drobcev najbolj elementarne šolske snovi ter ponavljanje enega in istega.
11–13	Zadostno
	Gre za daljše in razmeroma celovito besedilo (meja ni trdna, a odgovori z manj kakor 600 besedami so večinoma prekratki za zadovoljivo obravnavo problema). Odgovor je esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključnost), vendar sta uvod in zaključek slabo razdelana. Nekatere izpeljave in utemeljitve so že lahko jasne, pogosto pa je odgovor težko razumljiv, tudi zaradi preskokov v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume zelo poenostavljeno. Nerelevantnosti so še očitne, toda odgovor se že nanaša na vprašanje. Kandidat uporabi nekaj relevantnih pojmov, vendar jih ne razčleni. Naloga je večinoma opisna, kadar pa kandidat argumentira, je utemeljitev skromna, površna in pogosto nejasna; naloga kaže samo osnovno seznanjenost s filozofsko problematiko in omejeno razumevanje, uporabljena terminologija in jezik le delno ustrezata filozofski obravnavi problemov. Odgovor kot celota se opira na obnavljanje najbolj splošno znanih dejstev in argumentov, večkrat pa je najti tudi napačne trditve. Zato je odgovor le zelo poenostavljena predstavitev in rešitev problema. Se pa kandidat večinoma že giblje na najosnovnejši ravni razumevanja in razlage problema.
14–16	Dobro, a omejeno
	Odgovor ima najmanj 600 besed, esejistična zgradba je s formalnega vidika dobra; uvod razloži problem in sklep je vsaj praviloma izpeljan iz naloge. Zgradba odlomkov je zvečine dobra. Ponekod so še preskoki v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja naslov, kandidat razume, kar mu omogoči pregled nad celoto odgovora. Uporablja osnovno filozofsko terminologijo, ki je večinoma relevantna za obravnavani problem. Vendar so pojmi pogosto preprosto sprejeti kot samoumevni, njihova analiza je bolj obrobna, prav tako je v zametkih že mogoče zaznati povezovanje ustreznih pojmov. Kandidat opis in razlago dopolnjuje z argumenti, vendar so "šolski" in predvidljivi, lahko so tudi zgolj opis znanih argumentov. Kandidat predstavi več pogledov, vendar pa protiargumentov še ni ali so zgolj nakazani. Je pa opaziti poskus analize nekaterih pojmov in podmen vprašanja ter prav tako zametke logičnega povezovanja pojmov, iskanja utemeljenih rešitev problemov in vrednotenja nekaterih posledic rešitev. Esej izraža solidno splošno seznanjenost z ustrežno filozofsko problematiko, kar se kaže v dovolj obširni predstavitvi posameznih pogledov, vendar argumentacija in analiza pojmov še nista v ospredju.

17–19	Prav dobro, a opazne pomanjkljivosti
	<p>Esejistična zgradba je s formalnega in večinoma tudi vsebinskega vidika dobra. Uvod in zaključek sta jasna, jedrnata in relevantna, izpeljave in utemeljitve so skladne in razumljive, posamični odlomki so največkrat smiselno zaokrožene celote in so pogosto med seboj dobro povezani. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume in to razumevanje dobro izrazi skozi celotno strukturo eseja. Uporabljeni pojmi so skoraj zmeraj relevantni in zadoščajo za smiselno obravnavo problema. Nekaj vpeljanih pojmov se kaže kot filozofsko problematičnih, večkrat je mogoče zaslediti njihovo analizo in vzpostavljanje logičnih zvez med njimi. Nasploh v eseju že prevladuje argumentacija pred povzemanjem stališč. Argumentacija je večinoma dobra in je posledica samostojnega premisleka. Vendar so lahko nekateri argumenti še pomanjkljivi, nasprotna stališča in protiargumenti pa ponekod niso primerno ali pa sploh niso predstavljeni, nekateri temeljni pojmi so lahko predstavljeni kot samoumevni. Terminologija in jezikovno izražanje sta primerna.</p> <p>Iz odgovora je razvidna zelo dobra splošna seznanjenost s filozofskimi problemi, tudi njihovo dobro razumevanje, čeprav je še mogoče zaslediti pomanjkljivosti v znanju, razumevanju in argumentaciji. Vendar se kandidat že pretežno giblje na abstraktni ravni razmisleka in abstraktno večkrat povezuje s konkretnim.</p>
20–22	Zvečine odlično
	<p>Poglobljen in argumentiran odgovor na vprašanje z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno linijo argumentacije, ki upošteva tudi protiargumente. Uvod in zaključek sta jasna in jedrnata, z dobro formuliranim problemom oziroma njegovo rešitvijo. Izpeljave in utemeljitve so skladne in povsem jasne, odlomki so zaokrožene celote in so med seboj zelo dobro povezani. V naslovu zastavljeni problem kandidat poglobljeno razume, kar izrazi s poglobljeno analizo pojmov, bogato pojmovno mrežo, lahko pa se že zaveda meja svoje argumentacije (vendar to ni nujno). Včasih stopa v filozofski dialog z zagovorniki drugačnih stališč in kaže tudi osebni odnos do filozofskih problemov, kar je že plod samostojnega razmisleka. Esej kaže zelo dobro splošno seznanjenost s filozofskimi problemi in njihovo zelo dobro razumevanje. Terminologija in jezikovno izražanje sta ustrezna.</p> <p>Kandidat se že zanesljivo giblje na abstraktni ravni razmisleka in pogosto povezuje abstraktno s konkretnim. Esej še lahko ima kakšno pomanjkljivost, toda pri ocenjevanju je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.</p>

Dodatna navodila za esej

(Navodila so le okvirne smernice: kandidat lahko napiše vsebinsko tudi čisto drugačen esej, če je le povezan z naslovom.)

Vprašanje stvarnosti

Naloga	
1	Razpravljajte o trditvi: Prepričani smo o svoji svobodi, ker jo dokazuje naše vsakdanje izkustvo, vendar premislek ne potrjuje našega izkustva svobode.
	Trditev zagovarjajo denimo libertarci, ki izkustvo svobode kot možnost pristne izbire razumejo kot prepričljiv razlog v prid obstoja svobode. Trditvi nasprotujejo zagovorniki determinizma, ki na podlagi različnih razlogov (fizikalnih, psiholoških, logičnih) trdijo, da je izkustvo svobode iluzorno.

Naloga	
2	Razpravljajte o trditvi: Smisel iščemo v svetu, toda svet nima smisla sam na sebi, ampak mu smisel podeli človek.
	Denimo v stari Grčiji sta bili narava in stvarnost nasploh smiselni in vredni po sebi. Najprej zaradi notranje težnje po doseganju lastne samouresničitve (kot npr. pri Aristotelu), pa tudi kot sredstvo za doseganje človekove uresničitve. Z nastankom sodobne znanosti je ta samoumevnost pomena narave omajana in problematizirana zlasti v eksistencializmu (npr. pri Camusu in Sartru). Nasprotno Heidegger poudarja, da se pomen biti razkriva s praktičnovrednostno dejavnostjo človeka.

Naloga	
3	Razpravljajte o trditvi: Zdi se, da imamo dušo, toda znanost je razkrila, da je celoten svet fizikalen, tudi človekov duh.
	Trditev branijo zagovorniki denimo teorije identitete duha in telesa ali tudi eliminativnega materializma. Prvi trdijo, da vsi opazni podatki o naravi in razvoju življenja nakazujejo enačenje duševnih in fizikalnih stvari (substanc). Enačenje sicer dopušča različnost pomena psiholoških in fizikalnih predikatov (opisov), vendar se oboji nanašajo na isto stvar. Eliminativni materialisti trdijo, da fizikalne teorije za zdaj najbolje razložijo vse pojave v vesolju, vključno s človekovim duhom. Zato je razumno opustiti vse pristno »psihološke« (dualistične, idealistične) razlage duha. Temu nasprotujejo npr. dualisti.

Vprašanje spoznanja

Naloga	
4	Razpravljajte o trditvi: Človekovo spoznanje je subjektivno, zato ne moremo spoznati bistva sveta.
	Trditev izraža kantovski, pa tudi nekatere enačice empirističnega (npr. Lockovega) konstruktivizma. Spoznanje ne odslukuje stvari in lastnosti, kakršne te so v svojem bistvu, temveč je zgrajeno iz čutnih podatkov, ki jim vlijejo strukturo (lastnosti, interpretacijo) apriorne vsebine razuma (npr. pojem substance ali vzročnosti). Nasprotno denimo racionalisti trdijo, da razum ni zgolj zmožnost subjektivnega konstruiranja slike sveta, temveč omogoča spoznanje samega bistva.

Naloga	
5	Razpravljajte o trditvi: Racionalisti se motijo, ko trdijo, da z apriornimi pojmi in vrojenimi idejami spoznamo svet, kakršen je v resnici.
	Značilno za racionalistično pojmovanje spoznanja je, da razum z vrojenimi idejami (apriornimi pojmi) s pravilno rabo omogoča spoznanje bistva različnih substanc. Denimo Descartes je prepričan, da z vrojeno idejo razsežnosti vemo za bistveno lastnost teles, z vrojeno idejo mišljenja oziroma zavesti pa za bistveno lastnost duha. Klasični nasprotniki tega pojmovanja spoznanja so empiristi, ki zanikajo obstoj vrojenih idej, in Kant, ki zagovarja obstoj apriornih pojmov, vendar oporeka, da bi z njimi spoznali stvar na sebi.

Naloga	
6	Razpravljajte o trditvi: Mnenje in skepsa sta dve oviri za filozofsko spoznanje, zato se filozofija začne s kritiko mnenja in skepticizma.
	Mnenje je po Platonu prepričanje, ki ni podprto z razlogi, zato še ni spoznanje. Glede na Državo pa je spoznanje, ki se nanaša na minljivo, in je kvalitativno drugačno od spoznanja idej. Skepsa pa samo zavrača spoznanja, zato ne more ničesar zgraditi. Torej bi se lahko zdelo, da je treba mnenje in skepsa zavrniti, da bi prišli do filozofije. Vendar pa je nanje morda mogoče gledati tudi kot na prvi del vstopa v filozofijo.

Vprašanje morale

Naloga	
7	Razpravljajte o trditvi: Če žrtvujemo svoje interese za interese drugih, smo nemoralni.
	Gre za temeljno načelo moralnega egoizma, ki ga zagovarja Ayn Rand. Po njenem mnenju so vsi moralni sistemi in družbe, ki zagovarjajo žrtvovanje za dobro drugega, podporniki nemoralnih roparjev in parazitov. Zmeraj, tudi recimo v odnosih prijateljstva in celo ljubezni, je treba skrbeti za lastno bogato, cvetoče in dejavno življenje. Skrb za lastne interese pa ne more biti kakršna koli, saj je parazitska skrb za lastno cvetenje nemoralna. Moralnemu egoizmu nasprotujejo z različnimi razlogi in dokazovanji. En ugovor se glasi, da gre za ekstremno različico rasizma.

Naloga	
8	Razpravljajte o trditvi: Moralnih presoj ne utemeljujemo z razumom, temveč s čustvi.
	Gre za trditev, ki zadeva vprašanje spoznavnih zmožnosti, s katerimi oblikujemo moralne presoje. Denimo Kant pripisuje temeljno in skoraj izključno vlogo razumu (tudi moralni sentimentali vzniknejo iz razumnega uvida v resničnost kategoričnega imperativa kot temeljnega vodila moralnih odločitev). Čustven odnos do predmeta moralnega zadržanja je nezdržljiv z moralnimi presojami. Na drugi strani mnogi menijo, da so čustva bistvena za razumevanje moralnosti. Tako recimo utilitaristi kljub razumni nepristranskosti in univerzalnosti izračuna srečnosti trdijo, da je čustvena motivacija (težnja po ugodju in srečnosti) bistvena za razumevanje moralnosti dejanja.

Naloga	
9	Razpravljajte o trditvi: Cilj opravičuje sredstva.
	Trditev je izpeljana iz Machiavellijevega Vladarja, ki spada v sfero politične filozofije, vendar omogoča tudi razmislek o njenih posledicah v moralni sferi. Skoraj vse etike so naravnane teleološko – vrednost nekega dejanja določajo posledice oziroma uresničenje cilja (smotra). Že Aristotel pa je dejal, da so nekatera dejanja zla že sama po sebi in da ni pomembno samo to, da je dejanje storjeno, temveč tudi, kako je storjeno. Težave imajo tudi utilitaristi z največjo količino sreče za največ ljudi. Primere pa nam ponuja tudi zgodovina, ko so bila dejanja v imenu velikih idej, s katerimi je soglašala velika večina prebivalstva, na koncu prepoznana kot nemoralna.

Posameznik in skupnost

Naloga	
10	Razpravljajte o trditvi: Oblast spridi ljudi, zato jo je treba odpraviti.
	Trditev zagovarja Rousseau, ki meni, da posameznika v moderni državi in družbi kljub njegovi naravni čustveni težnji po družabnosti in prijaznosti do drugih ljudi obvladujejo razdiralna čustva, kakršna so zavist, pohlep, sovraštvo in težnja po nadvladi. Tudi zagovorniki različnih enačic anarhizma dokazujejo, da oblasti nad posameznikom ni mogoče utemeljiti, saj je nemoralna. Nasprotno denimo Hobbes ali Locke menita, da posameznik v državi razumno uresničuje svoje lastne interese, zaradi česar je razumno, da del svoje svobode prenese na oblast.

Naloga	
11	Razpravljajte o trditvi: V demokraciji se moramo podrediti volji večine, tudi če se nam ravnanje večine zdi kdaj nepravilno.
	Trditev izraža paradoks demokracije. Gre za konflikt dveh idej, ki sta temeljna elementa demokratičnih ureditev. Prvo je načelo večinske volje, ki določa družbene odločitve. Drugo je načelo moralnosti, ki vsaj na prvi pogled ni zajeto v ideji večinskega odločanja. Vprašanje je, ali lahko obe načeli uskladimo oziroma ali volja večine vendarle ima omejitve, ki jih postavljajo moralne presoje

Naloga	
12	Razpravljajte o trditvi: Edina pravična kazen je tista, ki odvrta posameznike od prihodnjih nemoralnih dejanj.
	Trditev zadeva problem utemeljenosti kaznovanja. Eden izmed pogledov je tako imenovana odvračalna teorija, v skladu s katero je kazen moralno upravičena, če odvrta od prihodnjih kaznivih in širše nemoralnih dejanj. To je po svojem bistvu utilitaristično pojmovanje upravičenosti kazni, ki zaobjema tudi idejo o popolšanju kriminalca in zaščiti družbe pred povzročanjem prihodnje mogoče škode. V vseh treh primerih gre v bistvu za utilitaristično načelo maksimiranja sreče, kar pomeni, da se morajo vse tovrstne utemeljitve spopasti z enakimi ugovori kakor načelo maksimiranja sreče kot temeljno moralno načelo utilitarizma. Druga velika teorija o upravičenosti kazni je ideja o kazni kot povračilu.

Filozofija religije

Naloga	
13	Razpravljajte o trditvi: Obstoj Boga ne moremo dokazati z razumom, temveč le s čustvi.
	Večina klasičnih dokazovanj za obstoj Boga se opira na razum, apriorne pojme in deduktivno sklepanje. Je pa tudi nekaj dokazovanj, ki pripisujejo razumu bodisi omejeno vlogo bodisi ga sploh zavračajo kot mogoč vir. Zanimivo razmišljanje ponuja Pascal. Najprej dokazuje obstoj Boga ne z a priori utemeljenim in deduktivnim dokazovanjem, temveč induktivno s tehtanjem verjetnosti in koristi, ki jo prinaša vera bodisi v obstoj bodisi v neobstoj Boga. Toda to razumsko preudarjanje pogosto ni dovolj za sprejetje vere. Zato je treba vero prakticirati in se navaditi živeti z njo, kar pomeni, da je za posameznika dokončen dokaz resničnosti vere s konkretnim delovanjem vzpostavljeni čustveni odnos do Boga.

Naloga	
14	Razpravljajte o trditvi: Če smo verni, religije ne smemo kritizirati, če pa nismo verni, je ne moremo.
	Trditev predpostavlja, da moramo verovati v Boga, da bi lahko religijo zadosti razumeli, da bi o njej smiselno govorili. To podmeno je treba analizirati, analiza pa bo temeljila predvsem na preučitvi odnosa med vero in razumom. Pri tem pa bo pomembna tudi tradicija kritike religije.

Naloga	
15	Razpravljajte o trditvi: Ker razumemo moralne zahteve in smo moralni, Bog mora obstajati.
	Gre za moralni dokaz za obstoj Boga. Enačico tega dokaza zasledimo pri Kantu, ki sprejme trditev o obstoju Boga kot pogoj za pristne moralnosti. Ker je po njegovem mnenju moralnost človeka neizpodbitno izkustvo, morajo biti resnični tudi postulati praktičnega uma, torej tudi postulat o obstoju Boga. Tovrstno dokazovanje je za mnoge filozofe religije sporno.